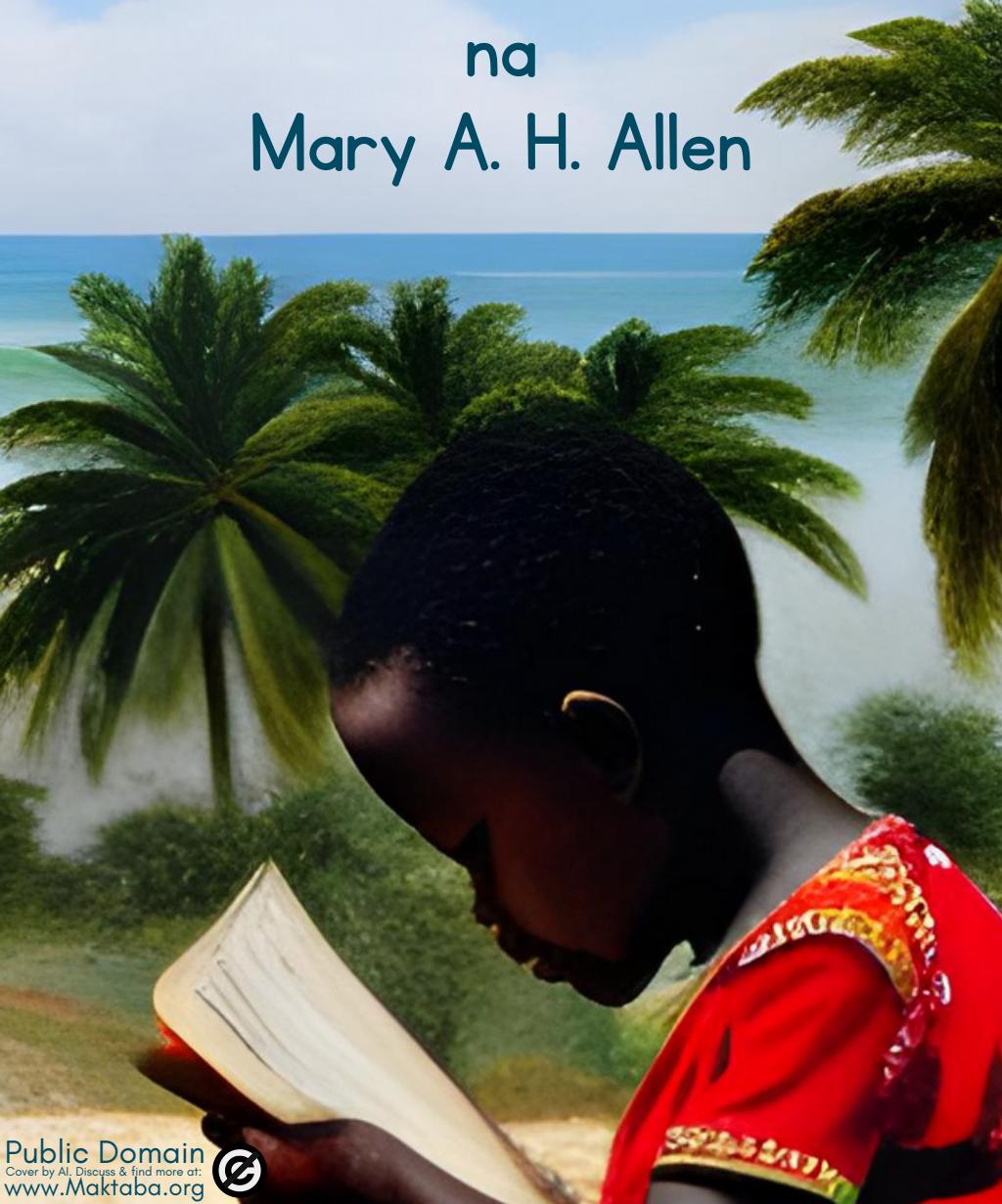

MASOMO MEPESTI

na

Mary A. H. Allen

MASOMO MEPESI.

SO
LI
DE ♀
GL
OR
IA

ZANZIBAR:

1894.

PRINTED AT THE UNIVERSITIES' MISSION PRESS
[EDN. 10, 000.]

MASOMO MEPESI.

I.

Kiti chako, kiti chake, kiti cha mtu,
kiti cha watu.

Watū wema, watū wale si wema, watū
hawa wema sana. Watū gani hawa? Watū
wema, watū hawa wote wema.

Watū hawa woga sana. Watū wote woga?
Wote woga. Watū wema si woga, watū
wabaya woga. Watū hawa wabaya? Wote
wabaya sana, siwataki, siwapendi.

II.

Lete kiti, weka kiti hapa. Kiti kipi?
Kiti kile kizuri. Kiti kipi kizuri? Kiti hiki
kizuri sana. Kiti hiki cha mti, ao cha chuma?
Kiti kile cha mti.

Lete kiti cha chuma. Kiti kipi cha
chuma? Kiti cho chote kikiwa cha chuma.
Kiti hiki cha chuma? Sicho hiki cha chuma.

Nini hiki? Kisū hiki, kisū kile cha
chuma kisu, cha mtu huyu cha chuma. Kiti

chake cha mti. Kiti kizuri, kisu kibaya
kiti kirefu, kisu kikali, kisu hicho kibaya,
sicho kikali.

Shika, peleka, tua, inua, wacha yote
pia. Wacheka nini? Nyamaza, nenda upesi,
piga mbio, njoo kaa kitako, tulia kimya.

III.

Vaa nguo sasa, vaa nguo hizi. Nguo hizi
mbaya. Mbona mbaya? Sijui, mbaya tu, si-
taki nguo hizi, nataka zile kule. Nguo gani
zile? Nguo mpya, nguo nzuri.

Nguo hizi za taka, sizo nzuri, nataka
nguo safi, nguo za mtoto huyu safi sana.
Nguo zako si safi, mchafu sana mtoto huyu.
Vaa nguo hizi, nguo hizi safi sana, nguo
hizi mpya. Shuka hii fupi, siyo nzuri sana.
Shuko hiyo si yake, ya nani? Ya mtoto
huyu. Bassi mpe, weye vaa nguo zako.

U wapi shuka yako? Si hiyo yake? La,
siyo yake, ya mtoto mdogo aliye mfupi sana.
Yuko wapi mtoto huyu aliye mfupi? Yuko
kule. Mwite, mpe nguo zake.

Vaa nguo hii nzuri. Shuka yake mfupi,
lete hapa shuka ile. Mpe huyu shuka hii ya

pili. Hii ndefu? Hii ndefu nzuri sana.
Sasa mtoto huyu aliye mfupi ana nguo iliyo
undefu. Nenda zako, usitunze, usitupe tena.

IV.

Baba huyu mkali. Taa hii kubwa. Kazi
yake ngumu. Jua kali leo. Dawa yake kali.
Mama yako mtu yule. Watu hawa wema.

Dafu lako tamu. Nani huyu? Mtu wako.
Fua nasi. Mti huu mkavu. Maji haya haba.
Haja zetu kubwa. Papa hapa pema. Nazi ka-
vu zile. Maji ya mvua, maji mema sana. Pana
maji hapa. Nipe kisu. Piga kofi. Neno
moja tu. Jiwe moja dogo. Watu wema wale.
Jina lako nani? Jina langu Ali. Damu yake.
Nipe maji ya moto. Jua lake nani? Mali
ya watu. Dawa ya watu. Zeze lako. Maji
haya ya wapi? Kisa cha Bibi. Kiko chako.
Lete chayi. Piga chapa. Lete kuku ile, mpe
yule kuku yake.

V.

Pua yako ndefu, pua yake fupi. Tia maji
hana. Baba yake yuko juu. Nina kiu sana leo,
lete maji, nipe maji. Paka yake mkubwa,
pia yake ndogo.

Meza yako ya mti. Nini hii ? Una nini ?
 Mpe maji. Lete unga. Unga gani ? Unga
 wa mchele. Ana choyo sana. Hana choyo
 mtu huyu, ana chuki.

Lete chuo na chupa la wino. Pana chui
 kule. Mwenyi mali mtu huyu, ana shamba
 kubwa sana lenyi miwa. Mtu yule mwenyi
 mali hajaja.

Hapa pana fisi, na chui, na simba, na nyoka
 na panya, na mbwa, na mamba, na fungo na
 tembo, na twiga, na nyati, na nyama wengi
 tena. Njiwa hawa wema sana. Kazi yangu
 ngumu sana, sina buddi kuiacha.

VI.

Yuko wapi mama yako ? Baba yenu ana-
 kwenda wapi ? Baba yetu akaenda sokoni.
 Watu hawa wema sana hawana makelele. Vitu
 hivi vingi sana, na vitu sita tena viko chini.
 Kiko hiki chema. Nataka pesa moja. Nipe
 nyama na wali. Nazi hizi kavu sizo nzuri.
 Kazi yenu ndogo, fanyeni kazi upesi.

Watu hawa wana choyo. Kusoma ni
 rahisi, kwa mvivu ni ngumu. Rafiki
 yako alinipa pesa. Nipe maji somo wee,

Hapa pana fisi. Watoto hawa wema sana. Killa siku soma maneno haya, utajua. Fisi ana woga. Sisi tunayo mali habatu. Maneno yakö mazuri sana, sema neno moja tena. Minazi yakö mirefu, yangu mifupi. Wataka nini rafiki ? Nataka madafu. Madafu haya makubwa sana, sijui kama matamu. Kijana alikuja jana, akala, akalala, akatoka, akaenda zake. Mtu huyu amesema maneno mabaya. Huyu hodari kuliko mimi, jina lake Uledi, akanipa kisu jana.

Mawe haya marefu. Tazama, watu hawa wanayo maua. Nataka embe, nipe embe zile.

VII.

Haya! Haya! Kazi! Kazi! Yuko wapi fundi Hamisi ? Yupo papa hapa, asema ataka chokaa, lete chokaa ! Lete chokaa ! Sasa lete mawe ! Lete mawe ! Hapana mawe sasa. Yapo mawe tele. Mawe wapi ? Papa hapa karibu yako, si mbali. Huna macho wee ? Lete mawe upesi upesi. Sina hatta mawe lete mawe hapajuu, lete ! Lete mawe juu. Lete maji tena, hapana maji. Bassi

nenda kateka maji, mwite mtoto Kusi aende atekte maji. Panda juu, ipo ngazi, panda juu. Lete tena chokaa, na mawe, na maji pia.

Yuko wapi mwashi? Mwite. Ewe fundi! kuta hizi mbili bado kwisha? Bado, Bwana, labuda kesho. Kesho? ndiyo kesho? siku zote kesho! Haya, haya! Fanya kazi.

VIII.

Mbwa hali majani, hula nyama tu. Wana-piga mbio wawili wawili. Embe dodo moja pesa. Mtu huyu mretu. Natakupa mchele. Wataka ng'chiro? Lete wali na mchuzi. Mp^e mtoto mpila wangu; mpila wako wapi? Sijui.

Mdudu huyu mzuri sana. Mfuko wako mzuri. Mnazi ule mbaya. Mgeni huyu mwema. Mgomba mzuri. Mjakazi wako mbaya. Mboma mbaya? Yule mjanja sana, mpige weye. Mji wake mbali. Mjoli wako mwema.

Mjomba wake atakuja leo. Nataka njugu mawe. Mtu huyn mkali. Lete mkate, kalate mkate wa mofa. Mke wake mwema sana, mke wako mzuri. Mkono wako mfupi.

Mtu huyu mwizi. Si yule mkubwa wako ?
 Fua mkuki. Mkulima huyu analo shamba
 jema. Mtn huyu ndugu yake, mlevi hana
 hatta kitu.

Mti huu mnazi, mti ule mwema, nrlima
 ule mkubwa. Usiwe mwivi. Mnara ule
 mrefu sana. Mnazi mzuri huu. Mti ule
 mrefu mno. Mbuzi wangu mnono, mbuzi
 mweusi wako mdogo, kijana bado.

IX.

Nije kesho, Bwana ? La ! Kesho nina kazi
 kesho kutwa njoo. Shamba hili mali yangu
 mimi. Kassi gani embe hizi ? Embe mbili
 pesa moja, embe zile tatu pesa. Embe njema
 sana. Tangu juzi hatta leo sijala mimi, nipe
 pesa, kwani sina hatta pesa, nipe pesa moja.

Simba nyama mkali sana, mtu huyu ana
 hofu. Nguo hizi zangu mimi, ninyi watu
 wema wenyi haki, nipeni nguo zangu. Mvua
 nyangi siku hizi ; siku hizi za mvua jua kali
 mno, leo jua kali, jana hapana jua.

Nyanya hizi tamu sana. Kule kwa ng'ainbo
 ya pilii kuna watu wengi wenyi mikuki ; watu
 hawa-wana mambo meingi. Fua nazi tatu
 hizi; panda hizi sita, lete hizi mbili mekonii

Ati somo ? ya nini una hofu ? Cheo hiki
sicho cheo changa. Mtu huyu mwenyi chongo
Kuna ndege jina lake chosi, anywaye tembo.

Tazama watu hawa, wapiga ngoma, ngo-
ma gani hii ? Inaitwa msapata. Mahali pake
pabaya sana, pana miiba, na mawe, na shimo.

Tazama chombo hiki kibaya. Nina kazi
kucha kutwa. Kazi gani ? Usiku nauguza
wagonjwa, inchana nasomesha watoto chuoni.
Kweli una kezi sana.

X.

Mtu huyu hali kitu. Kwani hali ? Sijui,
labuda hana njaa. Ana kiu ? Mpe maji,
bassi sasa ale, mpe maji tena. Maji tele yako.
Maji haya si mema, yan'a taka, nenda 'nje,
teka maji mazuri. Maji gani haya ? Maji
ya mvua. Lete maji ya mvua. mpe mtu yule
maji. Si mema maji haya ? Mema sana,
nipe mimi maji haya, mimi nina kiu. Kwani
una kiu wee ? Una nini wee ? Sema marra ya
pili. Nina kiu, nipe maji. Una homa leo ?
Sema kweli. Sina hema leo, marra ya tatu,
nipe maji ; sina homa, nina kiu tu. Haya maji,
shika kopo, bassi lala sasa. Siwesi kulala,

sina usingizi. Shika kitabu usome, utakuja kweli. Kweli? Kweli. Vema, nitajaribu. Jaribu, utaona.

Xl.

Una nini wee? Sema sana, una nini? Una homa? Nina homa leo, nipe uji leo. Uji gani wataka? Uji wa wali mzuri? Nataka uji wa wali.

Uji si huu? Uji huu wa moto sana. Wa moto? Hakuna, si wa moto sana. Haya, sasa knla. Nipe maji, nipe tena kopo la maji, si kopo hili, kopo hili tupu. Kopo baya like, kopo hili jema, kopo langu miye. Kopo hili silo lako, nipe lako, mimi mtu wako, Bibi, nipe kopo lako la fetha. Liko wapi la fetha? Liko juu. La! Liko 'nje juu ya kiti chako. Haya, lete kopo la fetha. Silo hilo la bati, lako la fetha. Kopo lipi? La fetha. Kopo lako la shaba, silo la fetha. Hili la fetha. Vema, lete. Hili la shaba, mpe mtu yule kwa jikoni hili la fetha weka hapa, juu ya meza.

XII

Mwanangu, kisu hiki cha nani? Chake ye ye Bibi. Sicho chake. Kweli, Bibi, chake. Siyo.

Kisu chake cha chuma, kisu hiki cha pua.
Kama kisu hiki chema, nipe mimi. Kisu chako
si chema, wala si kikali.

Lete visu vitatu vile. Visu hivi vitatu vizuri,
tena vikalii. Nipe mimi kisu kile, pesa moja ao
pesa mia? Pesa mia, Bibi, ndio. Mimi sina pesa
mia. Bassi nipe pesa kumi. Pesa hizi pesa
kumi? Ziko mia. Bassi sasa kisu hiki cha pua
ni chako. Lete kasha lako. Mimi sina kasha.
Liko wapi kasha lake? Liko juu ya meza. Haya
lete. Sasa wewe lete debe lako. Debe lipi,
Bibi? debe la bati, ao debe la shaba? Debe
la bati. Liko juu, Bibi, Kasha la nani bili?
Kasha la watu wageni wakaja jana. Hakuna,
wakaja leo tu. Saa gani? Saa kumi ya jioni.

XIII.

Ali akaji leo, Musa na Almasi wakaja jana.
Wako wapi Musa na Almasi? Wako kule
chiri ya mti. Waite. Mwatoka wapi? Twato-
ka Bukini.

Lete kitihapa. Nilete kitigani? Kiti cha
Bibi. Kiti chake sijui kiko wapi. Bassi lete
kiti changu. Kiti chako kiko juu? Sasa
lete kiticha pili, nataka viti viwili.

Kwa nini wataka viti viwili ? Nataka ki-moja kwa bibi, cha pili nikalie mimi. Bassi, Bibi, taleta kiti cha mama wako kwa bibi, na kiti cha baba wako kwa wee.

Kwa nini waleta kiti kile ? Kiti kile si ki-zuri. Kiti hiki sicho chako ? Sicho. Bassi, Bibi, taleta chako sasa hivi. Haya, lete, weka hapa chini ya mti ; kaa kitako, rafiki, sasa lete habari zako.

XIV.

Mtoto huyu mpenzi wako ? Mpini wa shoka umetoka. Mpera huu mzuri, tuchume mapera, mpishi wake apike mapera haya.

Usitie mrututu. Msafiri huyu hodari sana. Nipe msahafu. Usicheze msapata. Wataka mseto ? Mshahara wake reale mbili.

Nipe mshale, mshale huu wa chuma mkali, sitaki mshale huu. Mshoni yule ana-shona viatu vizuri vyua ngozi.

Msimamizi huyu mkali sansa. Msitu wa miti. Msomari mgumu. Piga kinanda, mimi taimba, piga ngoma tucheze. Msukani umevunjika, mashua itapotea. Mtaa wetu ni Mkunazini, wake ni Mbuyuni. Mtu huyu tajiri, huleta mikeka kwa bara huuza. Nipe mtama kwa

punda, punda ana njaa. Mt ego mwema huu, mtepe mzuri ule, mto mkubwa huu.

Mtu yule mtoro sana, yule mtumwa wako siye hodari, mvivu yee. Mvua siku hizi nyingi, mvua ya mwaka hii, tulale kivilini. Mwali mu wake mtu mbaya, mwana wake mwizi.

Mtu yule ana mtoto mwana chuoni. Shika mwavuli wangui kwa mkono wa kulia. Mimi mzalia, baba yangu kijana sana, baba yake mzee.

XV.

Mzigo huu mzito mno, mimi mtu mzima nimelemewa. Mbwa wa mwitu yule, kitwa chake kizuri. Mtoto, wee unaitwa na Bibi, ataka kambaa mletee. Embe dodo moja pesa, kwenda shamba mbili pesa. Mtenye ule mrefu lakini hauzai tende uzuri.

Sitaki halua nataka maandazi ya mchele. Sijui kusema maneno ya kishenzi, najua kizungu miye. Kijana huyu anao upanga wake mkali. Maumba mkubwa sana pale. Kuna mtu aliye hodari kuliko wenzake, mwite amwue mamba yule.

Manyani huiba mahindi, muhogo, nazi na ndizi pia. 'Mbega hula majani, na matunda

ya mwitu. Niletée ndizi nionje, zikiwa tamu ninunue. Vi koi vyetu vibovu kabisa, twataka vingine.

Nataka maji matamu, sitaki madafu. Njoo, tazama punda wangu, mwemaa ao 'mbaya? Mwite Hamisi, namtaka aje kwangu leo hivi. Mua wako sio mtainu umeoza, lete mwingine.

XVI.

Pana mtu mjini ayari mkuu, ndio kazi yake kuleta watu kwake, busema, Njoo ufanye kazi kwangu, 'takupa reale miteen ujira wako kwa mwezi.

Lakini mwisho wa mwezi humwambia, Nenda mjini kuuile ee vitu viwili, usipoleta vitu bivi, sikupi fetha yako. Hivyo marra nydingi ayari huyu akapata watu kufanya kazi kwake, pasipo kuwapo ujira wao.

Hatta siku moja akakuta mtoto moja, akaneua naye maneno kama haya, mtoto akajibu, Vema. Akaja kwake akofanya kazi inwezi mzima. Mwezi ukiisha akasema. Nipe fetha yangu.

Lakini bwana wake, huyu ayari, akasema, Nenda sokoni kanilete haa, hii. Mtoto akast-

ma moyoni mwake, Haa, hii ! ndio nini ? Nini
haa, hii ? Ah nimejua sasa ! ataona huyu
bwana wangu.

Akaenda zake hatta akaona tandu mku-
bwa, akatwaa chupa nyeusi akamtia mle ndani.
Akaenda tena akaona 'nge, na 'nge tena akam-
tia ndani ya chupa akaiziba. Akaleta chupa
ile kwa bwana wake akasema, Nimepata haa,
hii.

Bwana wake akasema, Nini hii ? Akamjibu,
Tia kidole tu, utaona. Akatia kidole, taandu
akamuma, akalia Haa-a-a-a ! Mtoto akasema,
Jee ! Bwana umeiona haa, hii pia imo ndani.
Bwana wake akajibu, Bassi yatosha. Akampa
fetha yake, akaenda zake mtoto.

XVII.

Njia gani hii ? Njia ya Mbweni, Bibi. Njia
ya Mbweni ? Haya, twende Mbweni. Mahali
pazuri Mbweni ? Ndio pazuri sana, Bibi.
Iko nyumba ? Iko, Bibi. Nyumba nzuri,
nyumba ya mawe karibu ya pwani. Iko mina-
zi tele, Bibi, na miembe na maua tena, Bibi.

Haya twende Mbweni. Lakini mbali, Bibi.
wee huwezi kufika Mbweni. Nathani naweza.
Naona mtu kule mwenyi madafu, mwite.

Ewe Baba! ewe mwenyi madafu! ngoja ngoja! kassi gani wakuza madafu? Moja pesa mbili, mawili pesa tatu. Vema, twaa pesa tatu, nipe mawili. Unacho kisu, Butu? Sinacho, Bibi, anacho Maua. Lete kisu, Maua; kata madafu haya, Maua.

Yote mawili, Bibi? Yote mawili, tunywe sote pia. Yuko wapi Milatu? Hajaja? Bado, Bibi. Mwite, tupate kwenda zetu. Milatu! Milatu wee! Njoo upesi, bibiangoja. Twaka kwenda Mbweni, njoo! njoo! Mimi hapa, Bibi. Siswi sote hapa? Haya, twende.

XVIII.

Bwana, wajua nini hii? La, sijui. Ndilo tuta la kupandia viazi. Mboga hizi mboga za viazi? Ndivyo, Bwana, na majani haya huliwa, upishi wetu hupika mno haya. na viazi vyakula vizuri, vitamu sana. Kule, Bwana, waona muhogo? Majani ya muhogo huliwa? Hakuna, Bwana, machungu, si matamu, na magumu tena, labuda wakati wa njaa majani yake huliwa lakini sijui, sijala mwenyewe. Wa'a walima mashamba, wapanda muhogo, waiacha miaka mitatu, labuda miaka minne mbele ya kung'oa.

Nini hii, Uledi? Wapi, Bwana? Hii mirefu hii upande wa njia. Ndiyo mtama, lakini mchanga bado, masuke bado kuchanua nikukatie bua moja la mtama? Kata! Ah'sante, refu sana, lapita urefu wangu. Ndiyo Bwana, lampita mtu mrefu sana likipevuka.

XIX.

Mtoto gani huyu? Sijui. Mtoto mdogo, mzuri sana huyu. Yuko wapi mama wake? Yuko kule. Mwite. Mbaya sana huyn, hataki kuja. Kwa nini hataki kuja? Asema hataki tu, hasemi kwa nini. Mwite tena. Anasema anamfanyia uthia. Hana buddi kuja, mlete.

Mtoto wako yuko hapa; mpe mtoto ndizi hizi. Ndizi hizi mbovu, tamu sana ndizi zile, si njema, ni mbichi. Bassi mpe mtoto ndizi zile zilizo njema.

Nathani ana homa. Mtoto, pika uji, mpe. Hataki uji, asema ataka wali. Wali si mzuri kwa watu wenyi homa, mpe dawa kwanza, kissha mpe maji na uji.

Baba yake kule, Wapi? Kule mtini. Mwite. Mwite tena mama yake, tuwape mtoto wao tupate kwenda zetu nyumbani.

XX.

Nataka mtu kufua chuma hiki. Mwite Musa. Musa hajui sana kufua chuma, kazi yake kufua fetha. Bassi mwite Juma, Juma ndiye fundi sana kwa chuma, kazi yake nzuri sana, hajui kufua fetha, lakini kufua chuma ajua sana, ndiyo kazi yake.

Lete shoka langu. Nataka utie pua, nataka pua njema sana, sitaki chuma. Kweli Bibi, pua ndiyo njema, chuma si vema. Bassi mtu huyu ajua kufua pua, tena yee mtu mwema si nyari, kutia chuma mahali pa pua.

Mpe pesa zake sasa. Pesa ngapi? Pesa kumi. Naona pesa kumi nyingi. Mpe pesa nane. Hataki pesa nane. Asema kama aktia pua mahali pa kutia chuma sharti umpe pesa kumi. Vema, mpe kumi, bassi nilipate kesho. Vema, Bibi, nitalileta kesho.

XXI.

Nenda sokoni kanunue mafuta. Mafuta gani, Bwana? mafuta ya uto, ao mafuta ya nazi? Kwa nini wataka mafuta haya? Nataka kupaka mlango. Mlango upi? Sio mlango ule

Mafuta yepi rahisi ? mafuta ya uto, ao mafuta ya nazi ? Sijui.

Bassi twaa pesa bizi. Kwa pesa kumi hizi nunua mafuta ya uto, na kwa pesa bizi kumi, nunua mafuta ya nazi. Vema, nipe chupa nikatilie. Twaa chupa ile kwa mafuta ya uto, na kikombe hiki kwa mafuta ya nazi.

Nunua kadri ya pesa kumi, ukija nipate kujua mafuta ya uto rahisi, ao matuta ya nazi. Mafuta ya nazi ghali sana, Bibi. Bassi sina buddi kupata mafuta ya nazi ; nataka mafuta ya uto kupaka mlango, na mafuta ya nazi kupaka mkuki wangu. Lete mkuki nipate kuona kama una kutu. Kutu tele, Bwana ! Najuu, sugua sana. Kiisha paka na mafuta. Mafuta ya nazi ? Ndiyo mafuta ya nazi. Vema.

XXII.

Nataka kuza shamba langu. Kassi gani wa kuza ? Reale elfu kumi. Ghali sana, siwezi kutoa reale elfu kumi. Lakini, Bwana, shamba langu jema sana, pana maji tele. Pana kisima karibu na nyumba, yamo maji mazuri sana, matamu. Uko tena mto, na maji ya mto mazuri sana lakini maji ya kisima yapita maji ya mto.

Tena katika shamba langu iko miwa tele, na, mtama, na mpunga na maboga zote ziko. Tazama, Bwana, mpunga huu sio mpunga mwema? Mzito sua. Mpunga huu ndio mpunga wa shamba lako? Kweli Bwana, ndio mpunga wa shamba langu, mimi sisemi uwongo, nasema kweli. Si wakati wa mavuno sasa? Bassi mpunga huo mpunga wa shamba langu.

Minazi mingapi iko shambani mwako? Minazi mia tatu na kenda, Bwana. Shamba lako karibu pwani? Ndio, Bwana, karibu sua pwani, uwendo wa nuss ya saa tu, njoo utazame Bwana.

Liko wapi shamba lako? Si mbali mimi nakwenda katika mashua, kesho, Bwana, saa tatu njoo pwani, twende sote. Kufika lini? Labuda muda wa saa ya 'nne. Jua kali sasa, siwezi kwenda saa ya, nne. Bassi, Bwana twende saa ya, kwanza tufike saa ya pili. Vema kesho saa ya kwanza twende.

XXIII.

Wataka mua? Nataka. Bassi twaa mua

mmoja wa katika miwa hii. Ahsante. Wauona mtamu ? Mtamu sana, Bwana, lakini mua wangu si mtamu. Kwa nini si mtamu ? Sijui, labuda mkavu. Nathani mkavu. Siku hizi hapana mvua, sababu hii miwa mikavu yote. Lete mua wa pili nipate kuonja. Huu mtamu ati, kipande kidogo mpe Bibi. Bibi hataki mua. Siyo, yee hula mua. Vema, tukate. Menya kwanza, kiisha kata vipande vidogo vidogo, hataki vipande vikubwa kama vyetu. Kiisha mpe Bibi.

Sasa lete sahani nitie. Sahani ipi ? Sahani ile, sahani ndogo. Hizi zote ndogo hizi zote sawa sawa. Vema, lete sahani mbili. Tia mua. Sasa, chukua ! Yako wapi Bibi ? Hako ehini ? Hako. Labuda yako juu chumbani mwake. Niende juu ? Nenda peleka.

XXIV.

Hodi ! Hodi ! Karibu, Bwana, karibu, kaa kitako, kaa kitako. Nimekaa, jambo, Bwana, jambo. Hujambo ? Sijambo. Habari gani ? Njema. Za siku nyingi ? Njema. Kwa nini sasa huji, Bwana ? Siku nyingi sasa hukuja. Ah ! tangu siku nyingi siwezi. Hu-

wezi nini ? Homa ? Kitwa. Wataka dawa ? Nataka. Twaa dawa hii. Dawa gani hii ? Dawa ya kitwa. Tia maji, kiisha kunywa. Yote, Bwana ? Yote pia, juu likichwa mbele ya kulala.

Nataka dawa ya usingizi, Bwana, usiku silali. Bassi twaa dawa hiyo, siwezi kukupa dawa ngine, dawa hiyo njema sana, lakini chungu. Kali, Bwana ? Si kali chungu tu. Kunywa upesi yote pia, kiisha kunywa maji. Maji baridi, ao maji ya moto ? Maji ya baridi afathali.

XXV.

Naona mapera mtini. Ndio, Bibi, yako, lakini si tayari bado, mabichi tu. Lete moja nipaye kuona. Tazama, Bibi, bichi tu, rangi yake kama majani. Ati Hamadi, tazama tena, kama liko moja bivu. Liko wapi, Bibi ? Liko juu kabisa.

Ah ! siwezi kulichuma mimi, sifiki. Jari ! panda juu. Hatari nyingi, Bibi, siwezi. Fanya juhudhi, nataka pera lile-lile kwa sababu kuwa bivu. Hayo Bibi ! nitapanda.

Mabruki ! Mabruki wee, lete fito. Fito gani, Bibi ? Fito ile ndefu. Niletee pera hili.

Ee Bibi, pokea pera lile. Tamu ? Tamu sana. Kesho kutwa tuchume mengine, ikinya mvua. Kweli, ikinya mvua; lakini sasa mawingu hapana, jua kali sana, hatta mvua hapana mpaka siku kumi labuda. Labuda, kua heri, Bibi. Kua heri.

XXVI.

Bibi, saa a sita sasa. Kweli saa a sita, lakini maana yake kusema saa a sita ? Wakati gani saa a sita ? Saa a sita, Bibi, wakati wa kula. Bassi chakula si tayari ? Tayari, lakini bado kusali. Vema ! nyinyi tayari ? Killu mtu kwa mahali pake ? Tayari, Bibi !

Chakula gani leo ? Chakula kizuri sana, wali na mchuzi. Bibi, hapana maji ! Juma ! Twaa ndoo ndogo ile, si kubwa, kateka maji. Kuteka wapi, bibi ? Katika birika. Birika liko chini ya kanisa, maji yale mazuri sana. Ndiyo Bibi. Birika la maji ya mvua. Kula kwanza, kiisha nenda kateka naji tena. Vema, Bibi !

XXVII.

Tazama, Bibi ! Chui yuko kule, chini ya mti. Kweli chui hatta' mimi, namwona lakini

si wazi. Usiku huu alikujua chui akala kuku wawili. Nathani siyo chui, ni nyoka chui hawezi kuingia nyumbani kwa kuku, lakini nyoka hupenya katika tundu dogo sana. Nathani nyoka alikula kuku. Kwetu siku ile nyoka alikula kuku kumi na tatu, na mayayi tele ! Lakini sasa kule kweli naona ndiye chui. Mimi sioni kitu. Yuko kweli, Baba, tazama sana, chini ya mti ule mkubwa, 'inbuyu ule, chui yuko katika magugu, waona macho yake ? Kweli namwona sasa, lete bunduki yangu. Risasi hapana, Baba, wala hapana baruti. Risasi ziko kashani mwangu, na baruti pia ndani ya pembe. Iko wapi pembe, Baba ? Tokea siku ya Jumaa sikuona pembe lako wala langu. Ziko juu zote mbili, zimetundikwa juu ya paa.

Ati Baba ! Waonaje shauri langu tuchimbe shimo, tutege mtego. Naona shauri lako ndilo shauri jema, kesho tuchimbe shimo, chui akifa shimonitutwae ngozi yake tuuze. Kwa nani ? Labuda kwa Magoa ao Wanngu tutalipwa kuku zetu, na kucha zake nzuri tena, watu wengi hupenda kununua kucha za chui ao kucha za simba

XXVIII.

Mambo, njoo, lete hapa chupa yako. Iko wapi chupa yangu ? Iko pale juu pa meza ile. Chupa hii si chupa yangu ; chupa yangu ku-bwa, chupa ile ndogo sana. Kama chupa hii si chupa yako, ndio chupa ya nani ? Chupa ya mtoto mgeni labuda. Mtoto yupi mgeni ? Jina lake nani ? Jina lake Shame, Bwana. Bassi mwite Shame. Shame ! Njoo ! Njoe ! Naja, Bwana. Shame chupa hii ndiyo yako ? Ndiyo, Bwana. Na chupa hii ya pili, ndiyo ya nani ? Chupa ipi ? Chupa hii uzuri ? Ndiyo yako, Bwana. Siyo chupa yangu undefu mno, chupa hiyo fupi. Chupa yangu iko juu, siyo hapa. Sema, Mambo, hiyo ndiyo chupa ya nani ? Sijui, labda chupa hii siyo mali ya mtu, chupa tnpu ya wino tu. Vema, lete chupa yako, chupa yako safi, sasa weke hapa juu ya meza, haya lete asali ile ntilie.

XXIX.

Njoo, Kisa, lete kuni, lete tena mawe, fanya jiko, lete chungu kile, sase koka moto, twaa mchele huu, tia ndani ya chungu, tia maji, pika wali mzuri kwa wewe, na

Maua, ua Msimu, ua mimi, tule sote. Zi wapi nazi, Bibi? Nipe nazi mbili. La! Twaa nazi moja tu, lete mbuzi kazikuna; pika mchuzi mzuri.

Chinja kuku mmoja, chinja kuku moja leo, na kuku ya pili kesho. Nipe chumvi, Bibi. Sina chumvi hapa, iko chumvi tele ndani ya kasha kubwa la chuma. Nenda jun, twaa chumvi kwa mchuzi, twaa pili-pili tena na ndimu fanya mchuzi mzuri.

XXX

Bwana, mwenyi maziwa ataka fetha yake. Mimi simpi fetha yake leo, mwambie kesho kutwa ndiyo siku ya kupata fetha yake, akija kesho kutwa saa ya tatu 'tampa fetha yake.

Asema, Bwana ataka umpe fetha yake leo hivi kwa sababu mtoto wake hawezi, ana homa, hawezi sana ataka kukopa fetha yake anunue mchele afanye uji kwa mtoto wake.

Vema lete kasha langu la fetha, sina buddi kumpa fetha huyo akitaka kwa mtoto mwenyi homa, mpe tena dawa, kwa mtoto wake. Wajua kama mtoto huyu mdogo ao mkubwa? Sijui, Bwana, ana watoto wawili, mmoja mdogo

mmoja mkubwa, labda mdogo aliye hawezi leo.

Bassi mpe fetha yake kassi gani ? Asemaje ? Asema, Bwana, ataka reale kumi leo, na reale tano kesho kutwa. Kesho kutwa ndiyo siku ya tano ya mwezi, siku yake. Ndiyo siku yake lakini si siku ya tano, ndio siku ya nne ya mwezi, leo siku ya pili kesho siku ya tatu, kesho kutwa siku ya nne, ndio siku ya kupata fetha yake. Akijua kesho kutwa atapata reale tano hizi ? Atapata, aje kesho kutwa bress !

XXXI.

Yuko wapi yule mtoto mdogo sana ? Huyu mtoto mdogo. Kweli huyu mdogo, akaja lini ? akaja jana. Hakuja leo ? Hakuna, akaja jana usiku. Usiku saa ngapi ? akaja saa ya pili usiku giza sana. Yuko wapi baba wake ? Sijui.

Je ! mtoto, njoo hapa. Jambo ? Sijambo. Yuko wapi baba wako ? Sijui yuko wapi. Kati-ka inji ama katika shamba ? Sijui, baba yangu keuda zake. Kenda zake wapi ? Kenda zake sokoni kenda sokoni kuza kuku. Kuku ngapi anazo

Sijui, labuda kumi. Kumi wengi sana, ku-ku hizi kumi zote zake ? Hakuna, za bwana wake, moja yake tu. Bassi jumla kumi, ama kumi ta moja, Jumla kumi na moja, moja yake, kumi za bwana wake. Bassi yuko wapi sasa baba yako ? Sijui. labuda yuko sokoni.

Wataka kuketi hapa ? Nataka hapa, hapa pazuri sana, pana raha na kushiba. Lakini mtoto gani wee ? Raha gani pasipo baba wa-ko, na mama wako ? Mama yangu amekufa, baba yangu sijui yuko wapi, nataka kuketi hapa kusoma. Kusoma ! Kweli kusoma. Kukha hapa kula labuda ? Kusoma na kula ni ri-ha, hapa kusoma na kula. Nataka kusoma na kula, na kucheza bassi. Haya nenda kwa watoto wenzako chini. Ahsante, Bwana.

XXXII.

Bibi, mbuzi yuko huko, anakula majani, anakula mua wetu, mbuzi huyu mbaya sana, anakula yote ; sasa tazama anakula muhogo-muhogo wa Mabruki, sasa tazama tena ena-kula viazi sasa ; viazi vyako, Mtoka, anakula vyote. Killi siku huja mbuzi huyu kula majani, na miwa na muhogo, na viazi, na vitu

vyetu vyote pia, ndiyo kazi yake.

Killa siku anakuja, akaja jana, akaja juzi, akaja usiku wa leo tena, mchana na usiku, killa siku killa siku anakuja anakula, anakula, vyote pia anakula, jana akala mchicha, leo akala muhogo, juzi akala niwa na nyanya. Na maua tena anakula, anakula maua yako, Bibi, hapana maua tena amekula yote pia, hatta njugu akala. Haya watoto, nenda mkamateni! wee Shame nenda, nenda, Mabruki, mkamateni, wee tena Mtoka, renda, Mtaiwa, nenda. Bibi, sisi sote twende? Hakuna, wasiende watoto wadogo, wakubwa waende tu.

Haya njoo, Mabruki, huyo! huyo! yuko kule, haya! haya! mbio jamaa! Shame mbio! Yuko wapi sasa? Yuko nyuma ya muhogo. Haya tazama, Mtaiwa, karibu yako mkamate!

Mshike sana, tazama, Bibi, yupo hapa. Wapi kamba? Lete kamba, kamba hii fupi, lete kamba ngine, kamba ndefu, kamba nzuri. Twaa kamba hii, kamba mpya hii, ndefu tena. Mfunge sana, mfunge hapa nyuma ya nyumba, sasa mpe maji, labuda ana kiu, mpe tena majani, ana njaa. Bibi, tokea hapo

amekaa hapa kula majani na miwa yetu,
ameshiba sasa kweli hana njaa.

Yuko wapi mwenyi mbuzi huyu ? Sijui.
Wajua wee, Mabruki ? Najua anakaa kule
katika nyumba ya mawe ile kubwa sana, anao
mbuzi wengi sana, wangine wadogo, wangine
wakubwa, wangine weusi, wangine weupe,
wanakuja hapa wote, wanakula sana hapa,
killa siku wanakaja, Bassi nenda kamwite
aje amkomboe inbuzi wake.

XXXIII.

Bwana, njoo tazama kima huyu, mwenyewe
anakuza, kima mzuri kijana tu bado, si mzee.
Kima huyu mwema sana, haumi kabisa, mwe-
nyewe asema sasa hataki kuza. Kwa nini
hataki kuza ? Sijui, hataki tu. Mwite. Anakuja,
na kima yake. Tazama kima anakaa begani
mwake, sasa anashuka. Jee Almasi, mwoga
wee ! ginsi gani kuogopa ? haumi. Ana meno,
meno yake makali sana. Lakini havmi ati !
Je Baba, wataka kuza ? Sijui, Bwana.

Kassi gani wakuza ? Reale mbili, Bwana.
Reale mbili ! Bassi nenda zako, ghali sana,
sitoi reale mbili kwa kima, kiina hana fayida,

fayida gani kutoa reale mbili kununua kima ? hafanyi kazi, wala haseini, hana neno, hana nguvu, wala si mzuri, kazi yake kula tu. Bassi Bwana, asema, kassi gani ? Nitakupa robo. Robo, Bwana, siwezi, siuzi kima wangu kwa robo reale, Bwana, twaa kwa reale. La ! nussu reale labuda. Sema kassa robo, Bwana Sikupi, nussu reale tu tatoa.

XXXIV.

Almasi njoo hapa, mbona unavaa nguo hizi za taka ? Haifai kuvua nguo za taka. Sina ngine, Bwana nguo zote zina taka. Bass, njoo fua nguo zote upate nguo safi, nzuri, Vema, nipe sabuni bassi. Sabuni ni hii, haya twaa. Sabuni hii, kidogo, Bwana, haitoshi. Mimi nathani yatosha, fua bass, tuone.

Nenda sasa kateke maji, lete maji hapa na sabuni, na nguo zako zote, nataka ufue. nguo zako zote pia. Nitavaa nini, Bwana ? Twaa kaniki hii, kavae. Sasa nguo zako zote zipo hapa ? Zipo hapa, Bwana. Haya hesabu, Mosi, pili tatu, 'nne, tano, sita, saba, nane, kenda, kumi, kumi, na moja, kumi na mbili, Bwana. Nguo zako nydingi sana, intoto mdogo kama wewe unazo nguo kumi

Bassi na mfuko uko wapi ? Uko juu. Lete mfuko, kafua mfuko pamoja na nguo zako Mfuko safi sana, Bwana. Lakini lete mfuko nitazame. Mfuko huu si wako. Mfuko huu mfuko wa Mabruki. Tazama hii ! si jina lake Mabruki ? Uko wapi mfuko wako ? Sijui, Bwana. Nenda juu kalete mfuko wako wewe, chukua huu mpe Mabruki, hakosi Mabruki ametwaa mfuko wako. Mwite Mabruki, mpe mfuko wake yeye, kasema, wataka mfuko wako, labuda utapewa. Bwana, Mabruki asema, hana mfuko wangu, mfuko ulio juu ndio wake. Mwambie amekosa bassi. Mfuko wake si huu ? Mwite aje upesi, alete mfuko ulio juu karibu na wake tupate kuona, tutambue wako na wake. Haya upesi, Mabruki. Ameleta mfuko, Bwana, lakini mfuko huu si wake, ndio wangu mimi. Kweli hili ndilo jina lako Almasi, hili ndilo jina lake Mabruki. Sasa killa mtu atwae mfuko wake. Tunza sana. Ukipotea, utapata kupigwa sana.

XXXV.

Bibi, yuko mtu chini, anakuzza kuku. Kassi gani moja ? Sijui, Bibi. Mwite bassi. Huyu, Bibi, anakuzza kuku ; miye nataka kuku, Bibi,

kuku moja. Je Baba, kassi gani k^eku huyu ? Moja robo, Bibi. Ghali sana, mtoto huyu hana mapesa mengi, hawezi kutoa robo, mpe kuku moja kwa pesa kumi na tano. Kumi na tano siwezi, Bibi, kumi na nane labuda. Hana mapesa kumi na naue. Mapesa yake kumi na sita tu, hana mengine, na yee anataka kuku kwa pesa kumi na tano, hataki kutoa pesa zake zote, mpe bassi kuku huyu kwa pesa kumi na tano. Huyu mkubwa, Bibi, siwezi, kumpa kwa pesa kumi na tano. Haya tazama, Bibi, huyu mdogo sana, nipe huyu bassi. Pesa kumi na sita, Bibi ; kuku sasa ghali sana, huko Mlima kuku rahisi, huuzwa huko tatu kwa robo, 'nne kwa robo, lakini siku hizi kuku hamna mjini, watu wengi wako mjini, wote hununua kuku, sokoni hapana. Ni-metoka shamba leo, ni-meleta kuku hizi, sababu Bwana akasema, sharti nilete reale mbili kwa zile kuku saba. Haya kua heri, Bibi, ni-mekuza kuku rahisi sana. Ah ! mwenyi kuze husema rahisi, mwenyi kununua husema ghali. Kweli, kweli, hii desturi ya watu, Bibi.

XXXVI.

Mwite Daudi. Daudi, nataka mchele **kwa**

watoto. Mchele rahisi sasa? Sijui, Bibi, uko pishi tatu kwa reale, uko pishi tano kwa reale uko tena pishi tano u nuss, uko tena pishi sita kwa reale, na pishi saba, hatta pishi nane kwa reale, lakini huu mbaya, si mzuri. Mimi sitaki mbaya, nataka mzuri, lete mchele pishi sita kwa reale; twaa reale tatu kwa mchele, tena nataka muhogo. Muhogo mbichi ama mkavu? Muhogo mkavu kufanya ugali. Kassi gani muhogo sasa? Pesa kumi na sita Bibi, kwa kikapo kimoja, Vema, haya mapesa kumi na sita, na pesa kumi kuimpa mwenyi kutwanga. Bibi, hataki kumi kutwanga kikapo kimoja, asema ataka pesa kumi na sita. Vema, mpe kumi na sita; tena nataka kunde, pishi ngapi kwa reale? Labuda pishi kumi, kunde rahisi sana.

Vema nnnua pishi kumi. Twaa resle hizi tatu kwa mchele, na robo tena kwa kunde, kwa kikapo kimoja cha muhogo pesa kumi na sita na mwenyi kutwanga pesa kumi na sita, robo jumla. Kweli, Bibi, jumla ndio robo. Bassi sasa lete yote pia, mchele, na muhogo, na kunde. Ndio Bibi, najua, kunde na muhogo na mchele. Haya usikawie, watoto hawana chakula leo

XXXVII.

Njoo, Hamisi twaa mapesa haya, nenda sokoni, nataka miwa ; nunua mizuri kwa pesa kumi na sita, tena nunua ndizi, ndizi nzuri, ndizi kisukari ; pesa tano kwa ndizi, siku hizi ndizi ngapi pesa ? Sijui, Bibi, labuda tano kwa pesa. Vema, pesa tano zatosha kwa ndizi, tena nunua embe, embe kubwa, embe nzuri. Embe dodo, Bibi ? Ndio embe dodo. Embe dodo moja pesa, moja pesa mbili. Vema, embe dodo pesa kumi na mbili, embe dodo nzuri sana moja pesa mbili, embe sita, waona ? Najua, Bibi. Tena nataka embe mbichi. Siku hizi, Bibi, embe mbichi hapana, shidda. Hatta embe dodo mbichi hapana ? Labuda, Bibi, embe dodo mbichi. Vema embe mbichi kwa pesa sita, tena nunua viazi, viazi vizuri. Pesa ngapi, Bibi ? Pesa mbili kwa viazi, viazi rahisi sasa. Tena kiazi kikuu ki-moja kwa pesa tatu labuda utaona, chagna kizuri, hatta kikiwa pesa nane nataka kizuri. Tena nataka mbaazi, mbaazi mbichi, mbaazi si ghali sasa ? Hakuna, Bibi, rahisi, fungu moja kwa pesa, fungu moja latosha wa mtu moja. Bassi kwa watu wanne, ma-

fungu manne, Haya twaa pesa nne kwa mbaazi, wajuu sasa ? Miwa, na ndizi, na embe dodo, na embe mbichi, na viazi, na kiazi kikuu, na tena mbaazi, bassi haya nenda upesi.

XXXVIII.

Watoto, nataka maua, leteni maua mazuri. Maua gani, Bibi ? Maua haya waona, haya karibu hapa, chuma yale juu, juu sana siwezi mimi kuchuma yale yaliyo juu, lakini panda juu wee, Chivoko kachuma, chuma mengi, haya mazuri sana. Vema, sasa nataka maua meupe, nataka mengi, tena nataka majani, majani mazuri. Kama haya, Bibi ? Kama haya, yatosha, lete mengi.

Bibi, tazama maua haya makubwa mazuri Ndiyo makubwa, yako mengi ? Hakuna yako mawili tu kama haya, lakini haya madogo mazuri. Loo ! Bibi haya mazuri ! nusa, Bibi ! yanuka vizuri sana. Njoo hapa afu tele, afu tele ! Haya chuma, chuma virefu, nitie ndani ya maji. Haya vifupi, Bibi. Siyo, vizuri, virefu sana. Tazama mtoto huyu, Bibi, akachuma vizuri virefu. Mimi maona maua yaliyo mazuri ni afu, yapita yote, sababu ya kunuka vizuri.

XXXIX.

Bibi, mtoto huyu ajua kusoma, ajua A, B, CH, ajua zote mpaka Z ! Kweli, Bibi, mpaka Z ajua. Haya, mtoto, njoo soma, nini hii ? O. Na hii ? P. Na hii ? CH. Na hii ? L. Na hii ? R. Vema ! Sasa hii tena ? NG'. Na hii ? M. Vema. Wajua zote pia ? Ajua zote pia, Bibi, tokea jana amejua, ana akili sana huyu. Mdogo, lakini ajua kusoma kupita wenzake sababu wenzake wote wavivu sana, huyu killa siku anasoma sana, anasoma, anasoma, wala hachoki. Wale wakisoma killa siku wasema wamechoka, wamechoka, bassi sasa huyu mkubwa mvivu sana, hatta leo hivi hajui kusoma, uvivu tu ! anazo akili lakini mvivu tu. Huyu mdogo hachoki, killa siku anasoma hachoki, sasa anajua spesi, kesho ataanza, "Masomo Mepesi," hatta mwisho wa mwezi huyn atasoma " Maandiko Mataktifu."

XL.

Bibi, komba hana chakula, ana njaa. Vema, mpe chakula hiki cha wali, kidogo tu, tena twaa ndizi hizi. Ndizi hizi mbovu. La

si mbovu, zote nzuri, zatosha kwa komba hizi nzuri sana, nazitaka kwa watoto kesho. kesho watoto hupewa ndizi, kesho juma a pili, bassi hizi zatosha kwa komba, mpe hizi. Ndizi zile zilizo juu ya meza uache, usitwae zile, twaa hizi zilizo chini karibu ya meza, zile zilizo juu ya meza nataka kwa Bwana mkubwa zilizo chini zafaa kwa komba, tena twaa wali huu, komba apenda sana wali. Apenda wali wa mtama, ama wali wa mchele? Apenda zote mbili, lakini apenda wali wa mchele kuliko wali wa mtama. Na wee tena waona upi mtamu, wali wa mchele ama wali wa mtama? Naona wali wa mchele mtamu kupita wali wa mtama. Mjinga wee! kweli wali wa mchele mtamu lakini hauna nguvu, wali wa mtama una nguvu sana.

XLI.

Labuda kima ya Bwana ana kiu. Labuda, mpe maji bassi. Hapana maji, Bibi. Mbona hapana maji? Sijui wapi ndoo. Hii hapa, lakini maji hamna. Hamua hatta kidogo? Kidogo yatosha kwa kima. Hataki maji mengi. Maji kidogo tu yatosha. Hatta kidogo,

Bibi, hamna. Lete ndoo hapa. Mwite Almasi atekte maji. Almasi! Almasi wee! Njoo! Bibi ataka maji. Maji ya birika? Ndio maji ya baridi. Maji yako kule ndani pipe, maji mazuri sana, maji ya mvua. Lete bassi maji haya. Sasa mtoto, twaa kopo hili la bati kampi kima maji. Li wapi kopo? Sioni kopo. Kopo si hilo karibu yako hapa juu ya kitichako? Haya! haya mtekee maji, bassi. Nimempa. Bassi nenda zako kucheza chini. Lakini wambie wangine wasifanye makelele sana. Vema, Bibi.

MBWA.

Kuko huko Ulaya mbwa hupendwa sana hutunzwa sana, tena huuzwa ghali.

Kuna namna nydingi za mbwa huko Ulaya, hatta angesema si nyama moja kwa maane umbo wao mbali sana.

Wangine wana nyele ndefu sana tena nzito hatta kupita mbuzi, wangine nyele zao laini kama hariri; wangine wakubwa, wanene; wangine warefu lakini wembamba, wao huenda mbio sana. Wangine tena wadogo sana kama kadri ya buku. Wao wadogo hupendwa

nyumbani, bibi za Wazungu huwapakata, hu-wabembereza.

Na mbwa hao wana akili sana. Wamefundishwa mambo mengi. Mtu akienda kupiga ndege shurti afuatane na mbwa. Mbwa huyu akisikia harufu ya ndege ya namma apendayo bwana wake, mbwa atasimama kimya, hamrushi ndege hatta akija bwana wake karibu apate kumpiga. Tena ndege akipigwa, akianguka, huyu mbwa atamtafuta hatta amone amletee bwana wake. Atamshika kwa mdomo atamletea asimtafune hatta kidogo.

Kuna tena mbwa, bwana wao kikimpotea kitu njiani atamwambia mbwa, Nenda katafute. Mbwa atarudi kutafuta kunusa-nusajiani hatta atakuta mali ya bwana wake. Ataijua kwa kusikia harufu ya bwana wake, atashika, ataimletea bwana.

Palikuwa na mbwa mmoja mkubwa na mzuri sana. Alikuwa hodari sana kutafuta vitu na kuvichukua. Siku moja bibi yake alikuwa akimsomea mtu masikini mgonjwa, orofani juu. Mbwa alikuwa alikaa nje, maana akakatazwa kuingia nyumbani, na ye ye husikia, kukaa pale pale nje.

Bassi bibi akiisha kusoma, akaondoka akamwaga yule kizee mgonjwa, akaenda zake yule bibi.

Bibi akasahau mwavuli wake huko huko kwenyi kizee, hatta akafika nusu ya njia kurudi nyumbani mwake, akaona kumbe ! hapanza mwavuli !

Bibi huyu hataki kurudi amechoka, bassi akamwita yule mbwa akamwambia, " Haya nenda katafute. "

Mbwa akamtazama bibi marra moja, kiisha akaenda zake mbio, akinusa huko na huko akitafuta kimpoteacho bibi yake.

Naye mbwa haná habari kama ndio mwavuli ama kitambaa chake, ama chuo chake, ama nini akatafuta tu.

Akaenda, akaenda, akaenda hatta akafika kule kule nyumbani kwa kizee. Akaingia nyumbani akawa akitafuta mali ya bibi yake.

Kwanza hathubutu kuingia nyumbani, sasa akaingia, maana akatumwa na bibi yake.

Akapanda daraja hatta kwa chumba cha mgonjwa. Huyu akasangaa akimwona mbwa mkubwa yule. Lakini marra mbwa akaona mwavuli wa bibi yake; akaja akaukamata

indomoni akashuka zile daraja akamfuata bibi yake mbio mbio hatta akafika pale alipokuwa bibi, akampelekeea mwavuli wake.

Bibi akafurahiwa sana akambembereza mbwa, akamwambia, "Mbwa mwema wee!" hatta mbwa akachapachapa na mkia akifurahi sana.

Hapa Unguja ndio desturi ya watu waki-mwona mbwa humpigia mawe, husema, "Huyo! huyo!" hatta mbwa hukimbia huko na huko wala hajui atokako wala aendako.

Mbwa huyu amekosa nini watu wampige hivyo? Anapigwa burre masikini, hakukosa anatembea tu. Bassi vibaya kupiga nyama yo yote burre. Akiwa mbwa wako amekosa, mpige, umrudi, lakini kupiga mbwa burre sababu anatembea tu, si vema.

Mbwa hawa wa Unguja hawana akili kama mbwa wa kizungu, wala hawakufundishwa, wanaonewa, wanafukuzwa tu.

Lakini hatta mbwa hawa wanatufaa sisi waana Adamu.

Sikia, punda akifa, ama ngamia, mzoga wake hutupwa pwani. Ungekaa pale pale, ungenuka vibaya, ungetuthuru hatta wengi watapatwa

na ugonjwa sababu ya uvundu wake.

Lakini killa siku huja mbwa wengi hula nyama hii hatta imnekwisha, imesalia mifupa mitupu isiyoliwa. Bassi kazi njema hii ya mbwa; wanatufaa sisi, haifai kuwapiga.

KISA CHA NGAMIA NA MASIKINI.

Paliknwa na masikini, alikaa peke yake mwituni, killa siku hutoka kwenda njiani kumbaa tu, ndiyo kazi yake.

Siku moja akakutana na watu waliotafuta ngamia yao aliyepotea.

Wakamwambia, "Ewe baba, ngamia wetu amepotea, umemwona?"

Akawaambia, "Ngamia wenu mwenyi chongo, ama siyo?"

Wakamwambia, "Kweli mwenyi chongo umemwona wapi bassi?"

Akawaambia, "Tena ngamia huyu kiwete, mguu wake wa kushoto unamuma?"

Wakamwambia, "Kweli, baba, bassi yuko wapi?"

Akawaambia "Ana pengo huyu ngamia?"

Wakamwambia, "Kweli kweli, baba, utu-ambie umemwona wapi?"

Akawaambia, "Tena naona mzigó wake upande wa kulia ndio mpunga, na upande wa kushoto amechukua asali."

Wakamwambia, "Umejuaje mizigo yake ? lakini kweli maneno yako, umemkuta wapi bassi ?

Akawaambia, "Bassi ngamia huyu siku-mwona, hatta marra ya kwanza sikumwona."

Wao wakakasirika sana, wakasema, "Ee mzee wee ! mwongo wee ! Umemwona, ume-tuambia habari zake zote, ginsi ana chongo ana pengo yu kiwete, hatta mizigo yake ume-tuambia, bassi mbona hukumwona ? Mwongo wee."

Huyu masikini akajibu tena, akawaambia, "Nawaambia kweli ninyi, sikumwona ngamia wenu."

Bassi wakamchuka kwa kathi, wakamshita-ki wakasema, "Huyu amemwona ngamia wetu aliyetupotea, ametuambia habari zake zote, hatta mizigo yake, lakini kusema yuko wapi ngamia wetu anakataa."

Yule kathi akaamuru apigwe. Wakamfunga, wakataka kumpiga, ye ye akasema, "Sikia Bwina ! na rgamia wao sikumwona lakini nali-

pokuwa nikitembea nikaona nyayo zake za ngamia mchangani, miliona tena ana chongo, maana anatafunaa majani kwa upande mmoja tu wa njia, haoni yaliyoko mzuri zayidi kwa upande wa pili; tena nikaona ana pengo sababu killa anapotafuna majani, yanabaki vichache vizima katikati; tena kiwete, kwa maana uyayo wa mgnuu mmoja hankuandikwa vema, nikaona hawezi huyu kukunyaga sana na mguu mmoja.”

Wao wakastajibu, wakamwambia, “Mizigo umepataje kuitambua usipoioua ??”

Akawaambia, “Ndege wakifuata nyayo zake kwa upande minjaa wakanicyesha kama alichukua mpanga kwa upande huu, tena mawizi wakarukaruka kwa upande wa pili wakanionyesha kama amechukua asali kwa upande huu. Haya yote nimetambua kwa kutazama na kufnata nyayo zake za ngamia, tena nawapasha habari nganii huyu amepotea wala hakubiwa maana hapana nyayo za waana Adamu karibu ya nyayo zake.”

Wao wakasikia maneno yake wakamfungua wakamwacha aende zake, wakatafuti ngamia wao wakamkuta kuko huko mwituni wala hakwenda mbali, yuko karibu auakula majani tu

Wao wakarudi wakampeleka zawadi yule masikini, w^ukastaajabu kuona akili yake.

ADABU.

Mtu akiambiwa na mwenzake, "Huna adabu wee !", mtu huyu huona ametukanwa. Bassi ginsi gani watu wengi lhawayafikiri sana m^ubo ya adabu ?

Huko Ulaya katika Waingereza watu husema, "Adabu ndizo ralisi, lakini vingi vinanunu liwa nazo." Maana watu wenyi adabu hupata kuperudwa, hutendwa vema, sababa watu hupendezewa nao sababu ya adabu zao.

Tena watu wenyi adabu huheshimiwa. Mtu akikuondokea akikuhestimia, huna buddi kumhestimia mwenyewe kumkaribisha vizuri.

Akiwa mtu akikuambia, "Haya nipe kitu fullani !", akisema na ukali hatta unastuka kwa ginsi apalizavyo sauti yake ; akijⁱ tena, mtu wa pili akingoja mpaka unakwisha ute-ndavyo ama usemavyo, kiisha anasema na upole na taratibu, "Tafathali unipe kitu fullani," katika hawa wawili nani ndiye utakayempenda kupa atakacho ? Siye huyu mwenyi kutaka na upole ?

Bassi hii ndiyo maana vitu vinanunuliwa na adabu.

Labuda tena uingia katika nyumba ya mtu ; mwenyi nyumba atakuondokea, ataku-karibisha vizuri, ataknweka mabali pazuri, atakusikiliza ; labda hana nyumba kubwa, wala hana chakula kizuri cha kukuletea, lakini utapendezwa na adabu zake, utakuja tena kuongea naye, utamtaka kuwa rafiki yako.

Tena watu wathanio wajithili kwa ginsi wanamleshimu mwenzao, hukosa sana. Labuda utaingia chumbani ; mle kuna watu wawili, mwoja wao anakuondokea, anakukaribisha anakuletea kiti chake ; wa pili hukaa kitako anakutazama tu, wala haondoki, wala hasemi neno, anakukodolea macho tu. Bassi katika hao wawili utasema nani ndiye mngwana ? nani ndiye mwenyi kufundishwa ? Siye huyu wa kwanza ?

Hatta sasa nimesifu adabu kwa uzuri wake, na fayida yake, lakinii kwa watu Wamasihiya imewapasa kufikiri upole wake Isa Masiya Bwana wetu, na maneno ya Petro mtume akituambia, "Mwaheshimie wote."

MWISHO.